

ראיון עם כבוד השופט משה דרודי

המראיינים: עוה"ד שלום אטלי ושלמה בן מנחם

ש - ראשית אנחנו מבקשים לברך אותך על מינויך לשופט מחוזי. נתחיל בשאלה אישית: מה מביא עו"ד מצליח, מן הבולטים והחשובים בתחום שלו, לעזוב את משרדו וללכת לשיפוט. לא נראה שהסיבה הנה כלכלית.

ת - לא, הסיבה היא בדיוק הפוכה. אני חושב שאדם צריך לתרום למען החברה. אני לא מזדהה פוליטיים עם אף מפלגה ולכן אני לא נטלתי חלק בכל פעילות פוליטית. אמנם, תרמתי בלשכת עורכי הדין. הייתי 15-20 שנה בכל מיני וועדות וכל מיני גופים, החל מהוועד המרכזי, המועצה הארצית והוועד המקומי. הייתי הרבה שנים חבר ויו"ר וועדת בתי משפט למשפחה ולבתי דין רבניים. הייתי גם חבר הוועדה למינוי דיינים. בכל אופן, אני חושב שאדם צריך לתרום למען החברה בה הוא נמצא. אדם שכל הזמן מופיע בפני בתי משפט צריך גם לדעת שפעם אחת הוא צריך להימצא גם בצד השני. גמרתי ללמוד באוניברסיטה בשנת 1970 והתמנתי לשופט בשנת 2001 אחרי 31 שנה נראה לי שזה סביר.

ש - אדוני, אם אכן הרבה ברכו על מינויך לכס השיפוט, יש גם שהופתעו. כאדם שומר תורה ומצוות, ובפרט כמשפטן שענייני החושן משפט אינם זרים לו, האם אינך מודע לגישה של רוב - אם לא כולם - פוסקי הדור למערכת המשפט החילונית בישראל. איך שופט דתי משתלב באותה מערכת.

ת - אני לא חושב שרוב הרבנים מבקרים את מערכת המשפט החילונית. ואותם רבנים שמבקרים אני לא בטוח שהם יודעים את כל הפרטים. אם אתה רוצה להתעסק בצד האקדמי של נושא זה, בספרו של השופט פרופ' מנחם אלון "המשפט העברי", הוא מתאמץ, "מתווכח" עם החזון איש, עם חכמי בני דורנו לגבי הצורך דווקא במשפט עברי במדינת ישראל, בתוך מערכת בתי המשפט. וכל מה שנאמר לגבי ערכאות של גויים אינו חל על ערכאות של ישראל. אני חושב שכמו שאנשים דתיים משתתפים בצבא, ברפואה ובכלכלה, הם צריכים גם לתרום בעולם המשפט. הבנתי שהטענות היום של חלק מהציבור הדתי הן בדיוק הפוך. איך זה שבמערכת בתי משפט לא נמצאים מספיק אנשים דתיים. אי אפשר לתקוף את המערכת משני הכיוונים: להגיד "אל תלכו להיות שופטים בבית משפט" וגם "איך זה ששופטים חילוניים שופטים אנשים דתיים". בירושלים למשל שלישי האוכלוסייה הוא ערבי, ואני חושב שבאמת מוצדק שפה יהיה

שופט ערבי שיכיר את האוכלוסייה ויהיה לו קשר וזיקה למתדיינים. לא שכל תיק בו מתדיינים ערבים ישמע בפני שופט ערבי, ושתיק עם מתדיינים יהודיים יישמע בפני שופט דתי, וחילונים בפני חילוני. כל אדם שבא בפניי-שווה, ואני חושב – מישוהו כבר אמר לי ולכן אני מעיז לומר זה ואני לא אומר את זה על עצמי - יש יסוד של קידוש ה' שיהודי דתי נותן את היחס השווה לדתי ולחילוני, ליהודי ולערבי, לנוצרי ולמוסלמי, ושכל אחד מקבל את המגיע לו בבית המשפט. אני כשופט מחויב לשפוט את כל העם משפט צדק, דתיים, חילוניים, יהודים וערבים, עשירים ועניים, אשכנזים וספרדים, את כולם.

ש - אני מבין שאדוני לא מקבל את הפסיקה הרבנית הרואה במערכת המשפט הישראלית "ערכאות של גויים".

ת - לא, אני לא מקבל. אני בטוח שגם אותם רבנים, ברגע שהם מופיעים בפני בתי המשפט החילוניים וזוכים בדנים, הם כבר לא חושבים כך.

ש - אני מבקש את התייחסותך לכמה נושאים ספציפיים המעוררים שאלה בהלכה. למשל נושא הריבית.

ת - ריבית! איזו בעיה יש בזה. הרי כל יהודי שפותח חשבון בנק צריך להתמודד עם בעיה זו. ולכן, יש לו היתר עסקה. וההנחה היא שזה מועיל.

ש - ומה עם עדויות? האם ניתן להסתמך על עדות, כשרה לפי החוק אך פסולה לפי ההלכה?

ת - נושא העדות "הפסולה" הוא יחסית קל. מובא בראשונים מקרה כזה. פעם היו מכות מבתוך עזרת נשים, וכל מי שנכח שם היו כמובן נשים, אז בית הדין שמע את הנשים ולא ראה בזה פסול. אבל למה אנחנו הולכים רחוק? בבית הדין הרבני שאני הופעתי בו הרבה מאוד שנים לא 90 אלא 98% מכל העובדים הסוציאליים היו עובדות סוציאליות. האם בית הדין הרבני נמנע מלהעביר ילד מהאבא לאימא או מהאימא לאבא עפ"י דוח של עובדת סוציאלית? הרי מדובר גם באישה וגם בעד יחיד! אז באים ואומרים שיש כאן עדות של "אומן" שמועילה וכו'. בית הדין הרבני ממנה לפעמים פסיכולוג דתי או פסיכולוג לא דתי. והפסיכולוג הלא דתי לכאורה מחלל שבת ועדותו אמורה להיות פסולה! איך בכל זאת, עפ"י עדותו מעבירים ילד מאבא לאימא וכו'. וכבר היו לי מקרים שבית הדין הרבני הופיעו אבא דתי ואימא לא דתיה, והדיינים לא תמיד העבירו את הילדים להורה הדתי. לכן אני חושב שלא צריך להסתכל על זה בצורה מצומצמת. יש הרבה מאד דרכים שמאפשרים להתגבר על בעיות של ריבית וגם על בעיות של עדות. הנקודה המרכזית היא האם באמת יש לאותו אדם תחושת צדק והוא רוצה להגיע לחקר האמת. אם אדם רוצה באמת להגיע לחקר האמת, ההנחה היא שכל הנחלים הולכים לים וכולם מגיעים לתוצאה הזו.

ש - האם אדוני לא נתקל במקרה שיש סתירה חזיתית בדין המהותי בין המשפט הישראלי לבין ההלכה.

ת - אני מבין בהלכה לאו דווקא בצדדים המצומצמים שלה אלא בצדדים הרחבים שלה. אני אתן לך דוגמא בתיק שהיה בפני. אדם שביקש להשתקם ולעבור קורס של גמילה בסמים והמדינה טענה שהוא כבר נרקומן, היה פעם נרקומן ויהיה תמיד נרקומן וכו' וכו'. אני הבאתי את הלכות תשובה להרמב"ם: אומות העולם והטיפשים שבישראל חושבים שבן אדם נולד עני, נולד עשיר, נולד טיפש וכו' ולא יכול להשתנות והרמב"ם מסביר שאדם הוא בעל היכולת להשתנות. אז עיקרון כזה לוקחים מההלכה, לאו דווקא ככלל משפטי מצומצם, ואני קבעתי שהאיש הזה ילך למכון לגמילה מסמים.

ואפשר לשאול האם בכל חוזה היה באמת קנין או הייתה פעולה בכתב. אפשר למצוא דקויות טכניות שונות, אבל אם אתה לוקח את העיקרון הבסיסי שבדיני חוזה, המטרה היא גמירות דעת שהיא גם המטרה במשפט העברי. המטרה שבנזיקין היא להחזיר את המצב לקדמותו, מטרת דיני קניין היא שכל אחד יהיה בתחום שלו ואחר לא יפלוש לתחום חברו. בעיקרון כל הדברים דומים. אני מסכים אתך שיש סוגיות פרטניות שהפתרונות של משפט ישראלי והמשפט העברי שונים. אבל אפשר לנסות ולגשר ביניהם ואני לא רואה את המצב הזה בשיא החומרה. הדבר המרכזי הוא שאנשים באים לבית המשפט ומקבלים משפט צדק. ואני חושב שזוהי המטרה: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" המטרה היא שיהיה סדר. משה רבינו שפט את העם עוד לפני מעמד הר סיני ומתן תורה, ואם כן עוד לא היו חוקים. עצם השפיטה,

הידיעה שסכסוך בין שני אנשים יישפט ע"י אדם שלישי, אובייקטיבי, שמוכנים לקבל את דבריו, זה בסיס השפיטה.

ש - נראה שמבחינת המערכת המשפטית הקיימת היום אדוני רואה שהגענו לנחלה.

ת - חס שלום. לא אמרתי שהגענו לנחלה. כל משפט חדש שיש לי, אני מנסה לראות מה אומר הרמב"ם ומה אומר השולחן הערוך, מה אומרת הגמרא ומה בפרויקט השו"ת. לא תמיד יש לי זמן לכך, לא תמיד אני מעמיק עד הסוף. אני מניח שיש אנשים שיודעים יותר ממני. להגיד שלכל תשובה יש מסקנה, אני לא בטוח. עקרונית, אותם ערכים הם חלק מחוקי היסוד של מדינת ישראל, שהיא מוגדרת כמדינה יהודית ודמוקרטית.

ש - אדוני רואה את החדרת המשפט העברי בתוך המערכת המשפטית במדינת ישראל רק בכיוון של הוספת שופטים דתיים למערכת או גם בכיוונים אחרים.

ת - ראשית אני לא חושב שזה תלוי בדת או לא בדת. ישנם פרופסורים לתלמוד באוניברסיטה שהם לא חובשי כיפה ויודעים תלמוד יותר מאשר אנשים חובשי כיפה. אני מקווה שכל אחד מהשופטים ידע פה משפט עברי, גם אם הוא לא חובש כיפה. ואני לא רואה בזה את הענין הדת כדבר מרכזי. השופט דורנר נתנה כמה פס"ד והזכירה את זכות הטיעון המובא בפסקי הרמ"א, והוא מתבסס בעצמו על המשפט הראשון שבו אמר הקב"ה "איכה" לאדם הראשון ולחווה ונתן להם זכות הטיעון לפני שהוא חרץ את גורלם. כמובן שאם אדם לא יודע באמת קשה לו לפסוק. לפי אותם ערכים. שופטים שהיו בשנות השישים והשבעים שבאו מאנגליה או באו מארה"ב או מניו זילנד או מדרום אפריקה הביאו כל אחד את החומר שיודע. השופט קיסלר שהיה יהודי דתי הביא משפט יהודי אך גם הביא מהמשפט הפולני והגרמני. הוא כותב בצעירותי למדתי בגרמניה כך וכך והוא הביא מהמשפט הגרמני.

ש - האם אדוני רואה חשיבות במה שקרוי חקיקה דתית.

ת - אני אתן לך כמה דוגמאות שהרצתי עליהם וגם נזקקתי להם, אמנם לא כשופט. ניקח לדוגמא, את חוק "לא תעמוד על דם רעך". זה חוק שלקוח למעשה מפסוק מפורש בתורה. בחוק המתנה שמזכין אדם שלא בפניו, לקוח מדיני ההלכה. אי אפשר להגיד שכל דיני החוזים הם מאה אחוז על פי ההלכה. ישנם הרבה מאוד עקרונות שאפשר ליישם אותם ודווקא בדבר כזה אפשר להשתמש. לא בטוח שבכל העקרונות של המשפט העברי ניתן לעשות יישום מיידי אבל אני חושב שאפשר ברובם המכריע לעשות, וככל שהעקרונות האלו יקבלו ביטוי בחוק הישראלי מה טוב. אתם בטח יודעים שעכשיו עומדים לצאת כל החוקים שנחקקו בעשרים-שלושים השנים האחרונות, קודקס שלם של דיני ממונות. השאלה מה יופיע במבוא לגבי הפרשנות. והשאלה היא האם בועדה המארגנת, שבראשה יושב הנשיא ברק, האם יש כבר מישהו נציג של משפט עברי שיוסיף עוד יותר משפט עברי. אני חושב שהדבר הזה יהיה מאד חשוב גם למשפט הפרטי וגם למשפט הציבורי. כפי שאתם יודעים עד לפני 10, 15 שנה כולם חשבו שלמשפט העברי אין תקנה בתחום המשפט הפלילי. השופט אלון בפסקי הדין שלו - כולל בענייני מעצר עד תום ההליכים, כולל שיקום האסיר - מביא כל מיני עקרונות מהמשפט העברי. וזה דבר שהוא חשוב מאוד שהציבור ידע שהמשפט העברי זה לא רק שבת וכשרות, שלא יתפסו מישהו שאוכל פיתה בפסח, ולא רק מי שיפתח בית קולנוע או בית קפה בתשעה באב, אלא ההלכה היהודית זה איך לשקם את העברייני, ההלכה היהודית זה לא לעצור לפני תום ההליכים בלי הצדקה, ההלכה היהודית היא שצריך שיהיה הוכחות מקסימליות כמשפט פלילי וההלכה היהודית היא שצריך לשמור על איזון בין הרשות הציבורית לבין הרשות הפרטית. אלה דברים שצריך לקחת מהמשפט העברי, כי זה המסורת וכי זוהי התרבות שלנו.

ש - האם חוק יסוד חוק ומשפט, תש"מ מספיק רחב כדי לאפשר לשופטים לשאוף מן המקורות שלנו.

ת - אתם בטח יודעים שיש מחלוקת בין השופט ברק לשופט אלון לגבי מושג הלאקונה. בספרו של השופט ברק "פרשות המשפט" יש שם הסדרים שלפני שקובעים שיש לאקונה. ובפרט את כללי ההיקש. ואם אתה רוצה לקבל את ההיקש אז כמעט על כל הדברים אפשר להקיש, ואז אתה כמעט לא תגיע ללאקונה. השאלה היא גם איך אתה מפרש את המילה היקש ואיך אתה מפרש את הלאקונה. זה היה

המקסימום שהצליחו להשיג בחוק יסודות המשפט. אז סיכוי שיקרה עוד פעם משהו כזה הוא מאוד נמוך. אמנם יש להוסיף עוד פרט והוא הוספת המילים "מדינה יהודית דמוקרטית" בשני חוקי יסוד - בחוק יסוד כבוד אדם וחירותו ובחוק יסוד חופש העיסוק. יכול להיות שעכשיו יהיה עוד חוק יסוד של השפיטה, של החקיקה, וששם יוסיפו עוד אלמנט המפנה למסורת. כמו שאמרתי, בפרק הראשון של הקודקס של דיני ממונות יכולים להוסיף פרק יותר חזק. אבל לא נראה לי שהיום הכנסת תקום ותגיד עכשיו אני רוצה לתקן את חוק יסוד המשפט, תש"מ.

ש - אדוני היה חבר בוועדה למנוי דיינים. יש הרבה טענות בנושא מינוי דיינים. יש אומרים שהקריטריונים לא ענייניים, לא מקצועיים אלא יותר פוליטיים ואפילו משפחתיים....

ת - המחוקק קבע ועדה שבה יש נציגים מכל מיני גופים והוא ציפה שיהיה האיזון המקסימלי שיכול להיות. אני אישית מרוצה מחלק הגדול של המינויים. אם היית שואל אותי, אני חושב שבין הדיינים חסרים אנשים שגמרו תואר באוניברסיטה. אני חושב שאדם כזה שלמד דינות אבל גם משפטים או מדעים – והיה לי פעם סטודנט כזה - ראוי שיהיה דיין. אני חושב שחשוב שיהיו דיינים מכל גווי המנטליות הישראלית. אם למשל איש מהעדה האתיופית יתקדם ויוכל להיות דיין, בני העדה האתיופית, שבאים לבית הדין, ידעו שיכולים להבין אותם ואז לא יראו בבית דין אליטה שהם לא קשורים אליה. זה חלק מהשיקולים.

וכמובן שהשיקול הבסיסי והמכריע זה היה השיקול שלי: האם בעיניי אותו מועמד שאני צריך להצביע לו הוא מספיק חזק, אמיץ, האם הוא מסוגל לכפות גט, צריך שיהיה לדיין את האומץ והיכולת להכריע, בנוסף לידע ההלכתי. גם את הנחישות וגם את "לא תגורו בפני איש". אם יש לאדם את כל התכונות האלה הוא צריך להיבחר.

מאוד מאוד חשוב שכל מי שניבחר לדינות יקבל את הגיבוי של כל הציבור. כדאי שידעו שאלה הדיינים שיש לנו. כמו שאין לנו שר ביטחון אחר ואין לנו ראש ממשלה אחר, כך אין לנו דיינים אחרים. לא אני המצאתי את זה. כבר כתוב שבכל דור ודור עלינו לקבל את מי שראוי לנו, לחיוב, ולא רק לשלילה.

ש - מבחינה מעשית, ישנה טענה שלדיינים אין שום הכשרה מקצועית. דיין אמנם למד בכלל שבע שנים, שמונה שנים, הוא בקי בכל השולחן ערוך, אבל ניסיון אין לו, לא בשפיטה ואפילו לא בייצוג אנשים. האם יש מקום לחייב דיינים בתקופת התמחות.

ת - זה דבר יחיד שאני יכל לגלות. כשהיו לי שני מועמדים, אחד גאון וישיבה ואחר שהיה פעם טוען רבני. בשבילי, טוען רבני, שהיה בבית הדין ומכיר את המציאות ויודע את הכל המערכת, עדיף שיהיה דיין ושמחר בבוקר הוא יוכל להתחיל לעבוד. אבל יש מקרים שדווקא עדיף לבחור באותו גאון וישיבה, עם החשיבה ההלכתית החדשה, עם האומץ, עם היכולת לעשות. צריך דיינים מכל הגיוונים. אני מסכים אתך שיש מקום שדיינים יעשו סטג'. ואני יודע שאני תמכתי בשניים שלושה מועמדים. כשהם שאלו אותי מה הסיכוי שיתן לנו קידום לפני האחרים? אמרתי להם: אתם גמרתם את הבחינות לפני שנה, אך אתם ממשיכים לשבת וללמוד. תעזבו עכשיו את כל עיסוקיכם, תלכו לבית הדין הרבני, תהיו מתמחים שם, תשמשו ממש תלמידי חכמים, תשבו ותראו איך פותחים תיק, איך הדיינים יושבים בהתייעצות, תבקשו החלטות של פסקי דין, תעזרו בקבלת ההחלטות, זה דומה למתמחה של שופט.

ש - אדוני בודאי מודע לביקורת הקשה מאוד שיש כלפי בית הדין הרבני. האם אדוני יכול להצביע על נקודה שהוא רואה בה כשורש של הבעיה.

ת - אלף אני לא כל כך ביקורת, אני קודם כל רוצה להתחיל במעלות. מנהל בתי הדין הרבניים הרב בן דהן, הוא דמות משכמו ומעלה. והוא הצעיד את בית הדין קדימה. גם ביחס להתקדמות טכנולוגית של אנשים וגם ביחס לפתרונות של עגונות. גם ביחס של תשומת לב ו/או תגובה ו/או חשיבה לחברה החילונית הסובבת וגם עם יכולת השפעה. אט אט גם על הדיינים הצעירים, כמובן ואולי גם בהתחלה על הוותיקים ליותר סדר, ליותר אחידות, ליותר מסירות, ליותר עמידה בלוח הזמנים וכו' וכו'.

הצרה היא, כמו שאנשים יודעים, שחלק גדול מן הדיינים, להבדיל מן השופטים, אבל לא תמיד, לא רואים את כל ייעודם בשפיטה. יש כאלה הסוברים שחובתם כלפי בית המדרש שבהם הם מלמדים או הכולל שבו הם לומדים או השכונה שבה הם מכהנים כרבנים, עומדת במידה שווה ולעיתים במקרי נדירים אפילו

במידה גדולה מחובתם לבית הדין. בעוד שגם מבחינת המסירות, גם מבחינת המשכורת וגם מבחינת תשומת הלב, הם היו צריכים לתת לענייני בית הדין מקום מרכזי בראש מעיינותיהם. הביקורת שלי כלפי בתי הדין איננה ביקורת כל כך רחבה כמו שיש לציבור הרחב. אני מסכים שיש טענות קשות על בתי דין לגבי לוח הזמנים, לגבי יחס למתדיינים, יחס לעורכי הדין, אבל זה דבר לא מרכזי. הדבר החשוב ביותר הוא אותם דיינים, ואני אומר שהם הרוב המכריע, שיש להם תחושה של צדק. אני יודע ושמעתי מכמה דיינים שאמרו לי - ואני מאמין להם - שעגינותה של אישה הדירה שינה מעיניהם. גם בעניין נשים עגונות המצב השתפר. תיקון החוק מ-1995 מאפשר סנקציות נגד בעלים סרבנים, כיום ניתן לשלוח אותם בעלים לבית הסוהר. אותו תיקון לחוק, שלמענו כולם לחמו, ואפילו ועדת החוקה של הכנסת בראשותו של דדי צוקר, איש מרץ, מעניק סמכויות רחבות לבתי הדין הרבניים לפתרון בעיית העגונות. אמנם דיינים לא למדו משפטים, אבל הם יכולים לשלוח מישהו למאסר 5 שנים, ואכן הם שולחים במקרים מסוימים. ובזכות זה, כמות העגונות ירדה בארץ באופן דרסטי. מה שנשאר מבעיית העגונות היום בארץ, הוא רק במקרים נדירים שבהם הבעל ברח לחוץ לארץ ואי אפשר למצוא אותו. בתוך ישראל לא נשארו הרבה עגונות, ישנם שלושה ארבעה בעלים שלא רוצים לתת גט והם בבית הסוהר. הבעיה מאותרת ואפשר לפתור אותה להבדיל ממה היה לפני 10 שנים.

ש - נשמע שב"ה המצב בבית הדין הרבני טוב !

אני לא אמרתי את המילה טוב, אני אמרתי שכל אחד צריך להסתכל על הציפיות המקסימליות שהוא יכול להגיע בתוך המערכת שהוא נמצא בה. מערכת של בתי הדין הרבניים משתדלת לעשות מה שהיא יכולה. אם תשאלו את הרב בן דהן, הוא יגיד שהוא זקוק להרבה שיפורים, אבל תשאל אותו האם אתה בשנה הזאת שחררת יותר עגונות, שיפרת את בתי הדין, הוא יגיד לך כן. אני מסכים שיש בעיה נוספת של נשיא בית הדין הרבני הגדול. הוא גם הרב הראשי ויש לו עשרות עיסוקים אחרים. ענייני הדיינות זה לא הנושא המרכזי שלו, כי יש לו עוד עניינים אחרים. במערכת בתי הדין הרבני יש הרבה מאוד מעלות והרבה מאוד מסירות. אני יודע שיש כאלה והם לפעמים כמו המשל הידוע שבסל מלא פרות, יש פרי אחד שהוא לא כל כך טוב, והוא גורם לריקבון גם למי שסביבו. בדרך כלל, הדיינים לא לומדים מהמקרים האלה אבל אני אומר עוד פעם ככל שהדיינים הצעירים והדיינים החדשים ייכנסו למערכת, אלה הם אנשים מסורים. תבדקו טוב בעשר השנים האחרונות. אנשים מסורים שעושים להילחם בכל יכולתם כדי שכל המתדיינים יקבלו דין אמת. אני מסכים שלפעמים יש תוצאות לא קלות, למשל לגבי הטיפול בגירות של אתיופים, או לגבי ההתייחסות לענין של ניאוף, שבחברה החילונית לא רואים את זה כמו בבתי הדין הרבניים, או לגבי גובה המזונות שנראה נמוך לעומת גובה המזונות בבתי המשפט, או גם בענין חזקת ילדים שלפעמים בתי הדין מעדיפים שיקולים דתיים ולא רוצים להסתכל על טובת המשפחה לגופה. הבעיה של אי מתן פסקי דין במועד, אני לא העלמתי את כל הביקורת שיש לי כלפי בתי הדין הרבניים אבל צריך להסתכל על כל התמונה בכללותה. אם יש עשרות אלפי תיקים נכנסים בשנה, וכך וכך אנשים מתגרשים פחות או יותר בהסכמה, אז יש ירידה בכמות העגונות, ואני חושב שאלה הישגים שהחברה יכולה להצביע עליהם. כמובן שגם בצד הארגוני יש שיפורים, בונים מבנים, מצטרפים דיינים, אני חושב שלאט לאט יהיה בסדר. הביקורת שלי היא שלפי קו התרבות הישראלית עדיף שלדיינים יהיה קשר עם המשפט הישראלי, שיהיה קשר בין דיינים לשופטים. יש הרבה דברים שצריכים שיפור.

ש - מה דעת אדוני על הרחבת סמכויות בתי הדין הרבניים בדיני ממונות: כגון סמכות למתן צווים זמניים, אפשרות לביצוע פסקי דין ללא צורך באישור בית המשפט המחוזי.

ת - אכן בורר צריך פיקוח של בית משפט, אך הדבר נעשה במקרים מאוד נדירים. כיום המגמה של בתי המשפט היא בכמעט 90 עד 99% מהמקרים של בורריות לא להתערב בפסק הבורר. אם שני צדדים מחליטים שפלוגי יחליט ביניהם והוא יהיה בורר, אני לא רואה בעניין הזה בעיה עקרונית. אבל יש בעיה אחרת: יש סוגים של משפטים - בהיקפים גדולים - שבתו הדין לא עסקו בהם בכלל. קח לדוגמא דיני נזיקין שבתו הדין לא עוסקים בהם הרבה מאד שנים, או היום נושא תאונות הדרכים וכו'. יש תביעות חדשות כגון תביעות ייצוגיות שמדברים על תביעות בהיקפים גדולים. אנשים שהולכים לבית הדין של הרב קרליץ או לבתי דין פרטיים אחרים מגיעים לפסקי דין יפים מאוד בסכסוכים בין קבלנים או בסכסוכים בין אנשי עסקים. אני לא רואה שום טעם לפגם. אלא אם כן יש פה

איזו בעיה נקרא לזה מוסרית. כגון במקרה של בורר שהוא לא בקי בכלל. אז יש איזה שהוא צורך שביט המשפט יעשה ביקורת, אך הביקורת תהיה לדעתי מאוד כללית, אבל לא פיקוח על התוצאה המשפטית לגופה. עם התוצאה המשפטית לא מתווכחים עם הבורר. הפיקוח כמו שאמרתי היא על נושאים של מעין פיקוח בג"צ.

ש - אדוני לא רואה הבחנה בין בתי דין רבניים ממלכתיים לבין מוסדות לבוררות אחרים, בנושא היקף הסמכויות.

ת - אני חושב שאפשר לתת לבתי הדין הרבניים סמכויות יותר גדולות. אני לא רואה מה ההבדל המשפטי בין פסיקה בנושא ליקווי בניה המטילה חיוב כספי על קבלן לבין פסיקה המחייבת את ראובן לשלם מזונות לבן שלו. זה חיוב כספי וזה חיוב כספי. מה ההבדל אם חיוב כספי נובע מיחסים שבין קבלן למזמין, מוכר לקונה או משכיר לשוכר לבין חיוב הנובע מיחסים שבין אב לבנו, או בעל לאישה. אינני רואה הבדל בין משפט ענייני חלוקת רכוש של בני זוג שיכול להיות 3-4 דירות או לחלק רכוש בין 2 נגרים שיש להם נגריה.

ישנו קושי אחר שאני רוצה להזכיר כאן, והוא קשור לשאלה שנשאלתי קודם לגבי לוח הזמנים בבתי הדין. כבר קרה לי מספר פעמים שהייתי עו"ד, לשמוע טענות, ובצדק של אנשים שחיכו במסדרון ואמרו איך זה שאנחנו בתיק המזונות שקבוע לשעה 10, אנחנו מחכים עד 12 מפני שהדיינים יושבים על תיק של סכסוך כספי בין מוכר דירה לקונה דירה שבו הם פועלים כבוררים. אם הדיינים רוצים להיות בוררים שיעשו את זה אחר הצהריים או שיעשו את זה על חשבון זמנם, ואם לא, הם גוזלים את הזמן שהמדינה כפתה עלינו - החילוניים לבוא להתדיין בפניהם. יש כאן שאלה ברמה של חלוקת הזמנים והמושבים.

ש - האם הפיקוח של בית הדין הגדול לערעורים אינו מספיק ?

ת - בטוח שהפיקוח של בית הדין הגדול לערעורים אינו מספיק. היום בג"צ, בשורה ארוכה של פסקי דין אמר שהוא בכלל לא מרשה לפנות אליו לפני שפונים לבית הדין הרבני הגדול. אבל עדיין אפשר להגיש בג"צ. להבדיל אלף אלפי הבדלות, גם במערכת בתי הדין לעבודה יש אותו כלל. אתה לא יכול לקפוץ מביה"ד האזורי לעבודה לבג"צ, קודם כל אתה צריך לפנות לביה"ד הארצי לעבודה.

ש - הרבה טענו שהקמת בתי משפט לענייני משפחה תגרום לחיסולם של בתי הדין הרבניים. האם אדוני חושב שזה שינה את המצב.

ת - אני חושב שלגבי חלק מהדברים כן ולחלק מהדברים לא. אבל אין זה נובע רק מהקמת בתי משפט לענייני משפחה. אני אסביר.

פסק הדין בבלי קבע שבתי הדין הרבניים צריכים לפעול בענייני חלוקת רכוש לפי החוק החילוני. בתי הדין הרבניים, במקום לראות בפסיקה זו תוספת לסמכותם וליכולתם, הם דווקא הסתגרו ואמרו את אותו הנימוק שאתה אמרת בתחילת השיחה. אך מכיוון הפוך. הם באו ואמרו "אנחנו למדנו אבן העזר בשולחן ערוך ואנחנו לא יודעים את החוק האנגלי, לא שמענו על שיתוף הנכסים ואיך אתם רוצים שנפסוק בדבר שאנחנו לא יודעים". הם לא באו ואמרו: "נלמד ונדע ונקבל יותר סמכויות". פירוש הדבר שהם לא רוצים לפסוק. ברור שאם בתי הדין לא רוצים לפסוק בענייני חלוקת הרכוש, פירושו של דבר שהצדדים ילכו לבתי משפט אחרים. יש מאמר גדול של הרב דיכובסקי ב"תחומין" שמסביר שגם לפי הלכה אפשר לפסוק לפי הכלל של השוויון בין בני הזוג. אם בתי הדין היו פוסקים לפי כלל השוויון בשיתוף נכסים אז הייתה מתפתחת פסיקה רבנית, כמו שהתפתחה בבתי המשפט לאחר 50 או 100 פס"ד בנושא חלוקת רכוש. זה היה מעשיר את ההלכה היהודית והיה מקדם אותה. בתי הדין הרבניים לא רוצים לעשות ולקדם. לגבי גובה המזונות יש אגדה - אני לא יודע אם זה נכון או לא נכון - שבתי הדין פוסקים מזונות יותר נמוכים. פירוש הדבר שהנשים הולכות פחות לבית הדין. ועוד מתברר שיש אפשרות שבית המשפט לענייני משפחה ייתן להן גם יותר גם ברכוש וגם במזונות, אז כמובן שיוצא מצב שהצדדים הולכים להסדיר הכל בבימ"ש לענייני משפחה. ובבית הדין הרבני הולכים רק כדי לסדר את הגט. אם ביה"ד ימשיך בהסתגרותו, הסיכון שהוא לוקח על עצמו הוא שבעוד כמה שנים, הוא יהיה רק בית דין לסידור גיטין. ודבר זה הוא לא טוב מבחינה התפתחות התרבות היהודית.

ש - האם הקמת בית משפט לענייני משפחה עזרה לפתור את הבעיות הקשות הקיימות בתחום דיני המשפחה, ובפרט בענייני גירושין.

ת - בירושלים, בתי משפט לענייני משפחה לא הוקמו בשנת 1995 כמו בשאר המקומות אלא רק לאחר שנה וחצי או שנתיים, בשנת 1997, ואני התמניתי לשופט ב-2001. במשך ארבע שנים הייתי שם, הופעתי בפני כל אחד מהשופטים פעם או פעמיים ביום, בעשרות תיקים, מאות תיקים. אני לפחות נהניתי מהאווירה העניינית, מהרצון, מהנחישות ומהמסירות של אותם שופטים. אגב זהו אחד ההבדלים בין בית הדין הרבני ובית משפט. אינני משווה בין שתי המערכות, אבל זו עובדה. אתה רואה שבבית המשפט לענייני משפחה השופט עושה מאמץ עוד יותר לקרב את הצדדים, עוד פעם הוא מנסה להגיע לפתרון, ואם הוא לא יכול, אז לשמוע את העד הנוכחי ולשמוע את העד הבא, והכל כדי לגמור את הדברים כמה שאפשר ולהוציא פס"ד. בעוד שבבית הדין הרבני לפעמים מידת ההתלהבות והמסירות הייתה נמוכה יותר.

ש - יש אומרים שבית המשפט המחוזי הוא תחנת ביניים בדרכו של אדוני לבית המשפט העליון. האם אדוני הוא "השופט הדתי" המועמד.

ת - אני מונית כשופט מחוזי, עכשיו אני עוסק כולי כדי ללמוד את כל התיקים שנמצאים בפני. אני רואה חשיבות רבה שכל מתדיין שמופיע בפני יקבל זמן סביר וכי מתחת ידי יצא פס"ד נכון וצודק. כרגע אני רוצה להשקיע בתפקידי הנוכחי, אני מאמין כי הכנת התיק לפני המשפט, במיעת בעליהדין באוזן ראויה ובנפש חפצה ומתן החלטה או פסק דין מנומק במועד, כל אלה יתרמו לכך שהציבור המאמין במערכת בתי המשפט - ימשיך לתת אמונו במערכת זו, המהווה את אחד מ_____ המדינה הזוכה להערכה ציבורית חיובית מקיר אל קיר.